

СЕРІЯ «ВІД МАЙСТРІВ МИСТЕЦТВА»

КОМПОЗИЦІЯ І НАРАТИВ

Переклала з англійської Наталія Купрійчук

ArtHuss

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

Зображення © Joshua Clare

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

ЗМІСТ

ІНСТРУКЦІЯ ДО КНИЖКИ	6
----------------------	---

КОМПОЗИЦІЯ ГРЕГ РУТКОВСКИ	8
-------------------------------------	----------

ЩО ТАКЕ КОМПОЗИЦІЯ?	10
---------------------	----

КОМПОЗИЦІЯ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ	12
---------------------------------------	----

ЗОЛОТИЙ ПЕРЕТИН	16
-----------------	----

ПОСЛІДОВНІСТЬ ФІБОНАЧЧІ	18
-------------------------	----

ПРАВИЛО ТРЕТИН	22
----------------	----

ІНШІ ЕЛЕМЕНТИ КОМПОЗИЦІЇ	24
--------------------------	----

КОЛІР	32
-------	----

СВІТЛОТА	36
----------	----

СВІТЛО	42
--------	----

ТИПИ КОМПОЗИЦІЇ	46
-----------------	----

ПОРУШУЄМО ПРАВИЛА КОМПОЗИЦІЇ	54
---------------------------------	----

НАРАТИВ ГРЕГ РУТКОВСКИ	58
----------------------------------	-----------

ВСТУП	60
-------	----

ЯК РОЗВИВАВСЯ НАРАТИВ	62
-----------------------	----

РОЗГОРТАННЯ ОПОВІДІ В ІЛЮСТРАЦІЯХ	66
--------------------------------------	----

ТИПИ НАРАТИВІВ	70
----------------	----

ТЕХНІКИ ВІДТВОРЕННЯ НАРАТИВУ	76
---------------------------------	----

КОМПОЗИЦІЯ І НАРАТИВ	84
----------------------	----

НАВЧАЛЬНІ МАТЕРІАЛИ	90
--------------------------------	-----------

SEA SERPENT («МОРСЬКИЙ ЗМІЙ») ДЕВІН ЕЛЬ КУРЦ	92
--	----

ARABIAN PORT («АРАБІЙСЬКИЙ ПОРТ») НАТАН ФОУКС	132
---	-----

LONE RIDER («САМОТНІЙ ВЕРШНИК») ДЖОШУА КЛЕР	164
---	-----

MARKET PLAZA («РИНКОВА ПЛОЩА») ДОМ ЛЕЙ	196
--	-----

ГАЛЕРЕЯ	234
----------------	------------

ДЕВІН ЕЛЬ КУРЦ	236
НАТАН ФОУКС	240
ДЖОШУА КЛЕР	244
ДОМ ЛЕЙ	248
ДЖАМІЛА КНОПФ (DJAMILA KNOPF)	252
ШОН ЛЕЙ (SEAN LAYN)	256
ХЕЙКАЛА (HEIKALA)	260
ГУВЕЙЗ (GUWEIZ)	264
ДЖЕСІКА ВЕЛФ (JESSICA WOULFE)	268
ІЗІ БЕРТОН (IZZY BURTON)	272

ПРО АВТОРІВ	276
--------------------	------------

ІНСТРУКЦІЯ ДО КНИЖКИ

Радо вітаємо вас на сторінках книжки «Композиція й наратив» із серії «Від майстрів мистецтва». Вона складається з трьох частин — теорії, навчальних матеріалів і галереї.

Ми радимо розпочати знайомство з «Композицією і наративом» зі вступних розділів, які написав Греґ Рутковскі, а саме — «Композиція» (сторінки 8–57) і «Наратив» (сторінки 58–89). Вони допоможуть вам розширити свої знання й розуміння базових понять у цій темі.

У першому розділі розглянуто теоретичні засади побудови композиції та її використання в мистецтві загалом. Ви дізнаєтеся, як саме засоби композиції використовувалися в різних типах зображень, починаючи від наскельних малюнків — і аж до шедеврів сучасного цифрового мистецтва. У цьому розділі ви також дізнаєтесь про такі правила й закони побудови композиції, як золотий перетин, послідовність Фібоначчі, правило третин, а також про композиційні елементи — фігури, наближеність і масштаб, ритм і рух, перспективу, текстуру й контраст. Нарешті, ви навчитеся правильно використовувати в композиції колір, світлоту й світло, і перейдете до вивчення типів композиції — пейзажу, портрету й натюрморту. А коли вже засвоїте їхні особливості, наприкінці розділу, ви дізнаєтеся, як і з яких міркувань художник може порушувати правила композиції.

У другому розділі ми розглянемо наратив і особливості оповідання історії, а також ознайомимося з тим, як саме історію відтворювали в зображенні починаючи з давніх часів. Ви досліджуватимете як окремі малюнки, так і послідовність кадрів, а також способи відтворення наративу в зображенні. Ви ознайомитеся з такими техніками побудови наративу, як використання ракурсу, декорацій, точки огляду, символізму й метафор, прийомів для глибшого занурення глядача у світ картини, персоніфікації анімалістичних персонажів, перебільшення, гумору, неоднозначності елементів, а також дізнаєтеся, у чому полягає простота і складність відтворення історії за допомогою зображення. У кінці розділу ви розглянете способи посилення наративу з використанням різних технік побудови композиції, зокрема й точки огляду.

Чотири частини розділу «Навчальні матеріали» — Девін Ель Курц (сторінка 92), Натан Фоукс (сторінка 132), Джошуа Клер (сторінка 164) і Дом Лей (сторінка 196) — це окремі проекти, які стануть у пригоді лише за умови, що ви належно засвоїте знання двох вступних розділів. Кожен митець, представлений у навчальних матеріалах, має власний художній стиль, творчий досвід і вміння належно будувати композицію та відтворювати наратив у зображеннях. Детально ознайомтеся з кожним із цих проектів, щоб побачити, як саме митці застосовують свої знання основ на практиці.

У «Галереї» (сторінки 234–275) ви ознайомитеся з іншими витворами з портфоліо чотирьох митців, які супроводжували вас у роботі з навчальними матеріалами, та ще шістьох професійних художників, які поділяться з вами цінними навичками використання технік побудови композиції та наративу у власних картинах.

ПІДКАЗКИ ХУДОЖНИКАМ

Читаючи книжку, ви натрапите на виділені кольором примітки, у яких художники пропонують вам професійні поради та корисні рекомендації.

Зображення © Devin Elle Kurtz

Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>

КОМПОЗИЦІЯ

ГРЕГ РУТКОВСЬКИЙ

Композиція, як і решта елементів мистецького витвору, — це один із основних інструментів для створення збалансованої картини, наділеної значенням. Малюнок може бути перенасиченим людьми чи купою інших елементів і здаватися складним, а може — світлим, сповненим простору й практично порожнім. Жодна з цих крайнощів не є універсальною, бо кожна може бути по-своєму красивою й цінною. Усе залежить від того, якою своєю картину хоче бачити митець і яку композицію він обрав на початковому етапі створення зображення.

ЩО ТАКЕ КОМПОЗИЦІЯ?

Якщо пояснювати спрощено, то композиція — це розміщення фігур, форм, ліній і об'єктів у певному порядку. Композиція характерна не лише для художнього мистецтва, а й для скульптур, музичних творів і кінофільмів. Музикант чи композитор створює пісню, поєднуючи звучання інструментів і голосів так, щоб разом вони звучали якнайкраще. Те ж саме можна сказати і про фотографа — він намагається «впіймати» найкращий кадр, змінюючи точку огляду (01). Це і є приклади композиції.

Але композиція не обмежується лише вищезазначеними сферами — вона також присутня у нашому побуті: дитина, що грається з кольоровими кубиками, розміщує їх так, як їй подобається, а моя бабуся свого часу збирала різноманітні квіти, трави і взагалі будь-які рослини, щоб потім складати з них букети.

Композиція нероздільно пов'язана зі створенням чогось. Маленькі діти, як правило, копіюють те, що роблять їхні батьки, або те, що вони бачать по телевізору чи в книжці. Часто для дитини

перша спроба намалювати світ завершується зображенням сонця, що сяє, — жовтого кола з лініями. Діти зазвичай розміщують його у верхньому кутку зображення, а решту простору заповнюють дрібними будиночками, хмарками чи людьми (02). Такий композиційний шаблон ми, діти, вивчаємо одним із найперших. На зображенні 03 ще один приклад дитячого підходу до побудови композиції, у якому вже присутні елементи пейзажу, які нашаровуються.

01 Це фото з поїздки в Австрію. На першому видно окремі композиційні елементи, які погіршують зображення (позначено червоним). А на другому фото ці елементи обрізали й пейзаж набув більш виразного і спокійного вигляду.

02 Цей малюнок намалювала моя шестирічна дочка Гая. Сонце, хмари і траву зображено дуже спрощено.

03 Перед вами ще один малюнок моєї дочки. У дітей часто дуже незвичайний спосіб побудови композиції, коли вони малюють пейзаж.

Ви несвідомо обмірковуєте композицію щоразу, коли у вас виникає ідея щось створити чи побудувати, і, як правило, це відбувається на самому початку процесу роботи. Найперші лінії й фігури, які ви наносите на полотно, — це і є обриси того, що ви плануєте побачити по завершенню. Перш ніж ви почнете детально промальовувати картину, ви зробите ескіз, на якому відтворите найважливіші елементи зображення. І лише після того, як ви зафіксуєте базову композицію, можна переходити до наступних етапів роботи з малюнком (04).

А. У цьому зображенні я почав побудову композиції за допомогою великих кольорових плям, які відповідатимуть основним об'єктам малюнка і слугуватимуть основою для наступних етапів роботи з картиною.

Б. Потім я починаю окреслювати вже дрібніші фігури, бо хочу урізноманітнити пейзаж. Я вже набагато сміливіше використовую кольори та форми, і мій малюнок уже більше схожий на пейзаж.

В. Останній етап роботи — додаю ще більше деталей, різноманітних форм і мазків із різними напрямками. Тепер малюнок має природний і реалістичний вигляд.

Як бачите, неможливо малювати, якщо не обмірковувати попередньо, де і як саме ви будете застосовувати олівець чи пензлик. Із чого б не виріс ваш малюнок — чи то з крапки, а чи з лінії — і якими б не були ваші навички, все починається з побудови композиції. Але чим більше ви знаєте про власне композицію і правила її побудови, тим краще вам вдасться створити те, що ви плануєте для своїх малюнків.

04 Створення простого пейзажу за допомогою правил композиції.

КОМПОЗИЦІЯ В ІСТОРИЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Якщо проаналізувати історію виникнення мистецтва, то на самому початку людство малювало як мала дитина — просто розміщуючи поряд певні форми, та з часом ми почали створювати дедалі складніші композиції.

Але знову ж таки, навіть на самому початку виникнення традиції художнього зображення, коли люди почали створювати наскельні малюнки, вони, певна річ, мали планувати, де саме краще розмістити відбиток руки на стіні печери **(05)**. У сучасному ж світі художникам часто доводиться довго працювати з замальовками композицій, використовуючи програми для 2D і 3D моделювання чи для корекції фотографій **(06)**.

05 Долоні у «Печері рук» (Cuevas de las Manos) неподалік містечка Періто-Морено в провінції Санта-Крус. Наскельні малюнки в печері датовано періодом від 7300 року до нашої ери до 7000 року нашої ери.

06 Я створив цей малюнок, використовуючи техніки класичних художників, але з допомогою цифрової програми, у якій можна відтворити особливості накладання справжньої фарби та характерних для того періоду типів мазків. На перший погляд композиція здається досить простою, але складність може бути не лише композиційною, а й такою, що виражається в засобах у процесі малювання. У цьому зображенні складність утворено поєднанням цифрового зображення і кількох типів пензликів, що присутні в програмі за замовчуванням, до яких додалися мої знання й досвід, необхідні для створення таких малюнків.

07 Заклик Петра і Андрія до апостольства (1308–1311), Дуччо ді Буонінсеня

Упродовж кількох тисяч років ми розвивали наше художнє бачення світу, намагалися відтворити певні моменти життя, історичні події чи те, що виникало в нашій уяві, і кожна наступна спроба була кращою і кращою.

Зміни в способах побудови композиції можна прослідкувати навіть упродовж коротшого періоду, наприклад кількох століть. Прості, плоскі зображення XIV століття (**07**) в XV столітті перетворилися на картини, в яких уже присутня перспектива й чітко видно точки фокусування (**08**), а у XVII столітті на зміну їм виникли прийоми, що дозволяли також відтворювати глибину простору та складні нашарування об'єктів (**09**). А ще за двісті років з'являються картини битв, у яких кожна деталь має певне символічне значення, як, наприклад, малюнок Яна Матейко, створений у 1878 році (**10**).

08 Поклоніння волхвів (прибл. 1450 р.), Джованні ді Паоло.

09 Падіння Фаєтона (прибл. 1604 р. або 1605 р., імовірно, з подальшим допрацюванням у прибл. 1606 р. або 1608 р.), Пітер Пауль Рубенс

10 Грюнвальдська битва (1878), Ян Матейко

11a Перед вами моя перша спроба цього малюнка, я створив її в 2016 році. Як бачите, я свідомо обрав вертикальну композицію, у фокусі якої дракон.

11b Потім у Adobe Photoshop я розширив простір полотна й додав більше контексту. Тепер композиція має значно цікавіший вигляд.

Мистецтво змінювалося впродовж століть. Про це можуть свідчити навіть ті знаряддя, які використовувалися в кожен період. Саме вони показують, із якими обмеженнями доводилося стикатися в певний час і які передові натовді технології виникали. Починаючи з Середньовіччя, люди використовували інструменти, які виготовляли самостійно: вугільні палички, пензлі й пастель. Але з часом у художньому мистецтві відбувся прогрес — стала доступною ще більша кількість інструментів, і це позитивно вплинуло на розвиток нових технік, стилів і манер виконання. Художники отримали не лише досконаліші інструменти, а й ліпше розуміння принципів математики, необхідних для малювання (докладніше про це — на сторінці 16), тож вони почали сміливіше вдаватися до експериментів із композицією, і, зрештою, настав етап у історії мистецтва, коли художники навіть відважилися порушувати певні композиційні основи (докладніше про це — на сторінці 54).

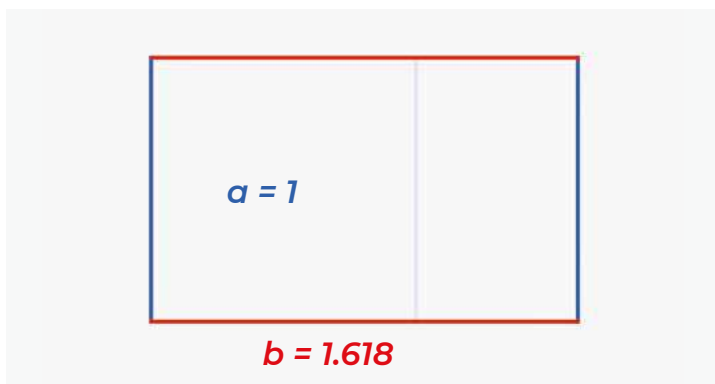
Але в жоден період історії не виникало стільки нових прийомів, як у цифрову добу. Нині художник може легко, одним кліком мишки, змінити пропорції об'єктів на малюнку, нахилити сцену на картині під будь-яким кутом, а потім повернутися до попереднього зображення, із яким працював до змін. Раніше такі експерименти із зображенням коштували б митцю надто дорого і забрали б у нього дуже багато часу. А зараз ми можемо змінювати все — можемо зробити десятки варіантів однієї картини, щоб потім роздивитися їх і обрати найкращий **(11)**. І це дає нам безліч можливостей для пошуку нових художніх рішень і технік, а все, на що потрібні гроші, — це рахунки за електроенергію.

Звичайно, це зовсім не означає, що ми чимось ліпші за художників-класиків, які все своє життя присвятили мистецтву, його вивченню і створенню картин. Для них це справді був довгий процес. А ми можемо продукувати набагато більше робіт за менший час і з незначними витратами. У сучасних програмах ми маємо змогу створювати найрізноманітніші композиції, а це, у свою чергу, ще більше сприяє розвитку мистецтва.

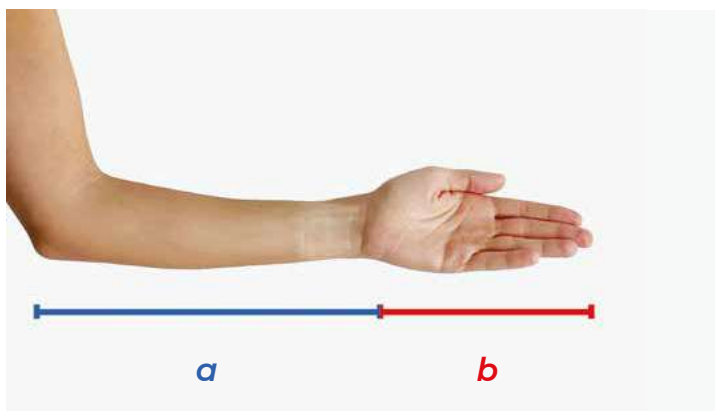
ЗОЛОТИЙ ПЕРЕТИН

Золотий перетин (його часто ще називають божественною пропорцією або божественним перетином) — це співвідношення сторін прямокутника, в якому довга сторона у 1,61803398875 разу довша за коротку (12). Пропорцію золотого перетину можна показати на прикладі лінії (13), одна частина якої коротша, і відтворити їх співвідношення за допомогою дробу, в якому вся довжина лінії поділена на довжину відрізка (a) буде дорівнювати довжині довшого відрізка (a) поділеного на довжину меншого відрізка (b), і обидва результати ділення становитимуть 1,618.

Золотий перетин — це один із головних принципів створення ідеально збалансованої композиції, а найочевидніший приклад цієї божественності пропорцій — наше власне тіло. Якщо

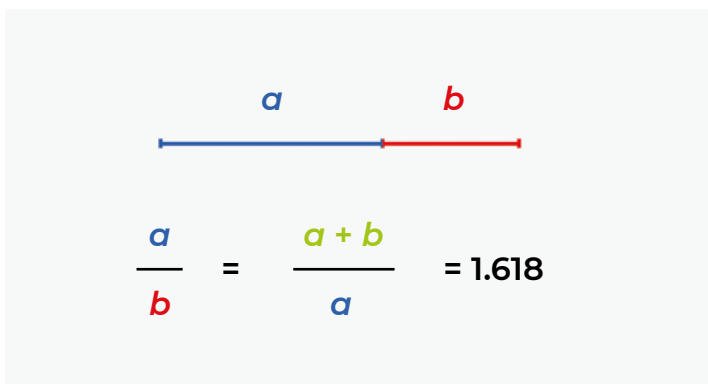
12 Це приклад золотого прямокутника. Його довга сторона у 1,61803398875 разу довша за коротку. А сірою лінією позначено розподіл фігур: золотий прямокутник можна утворити за допомогою додавання до квадрата меншого за розмірами золотого прямокутника.

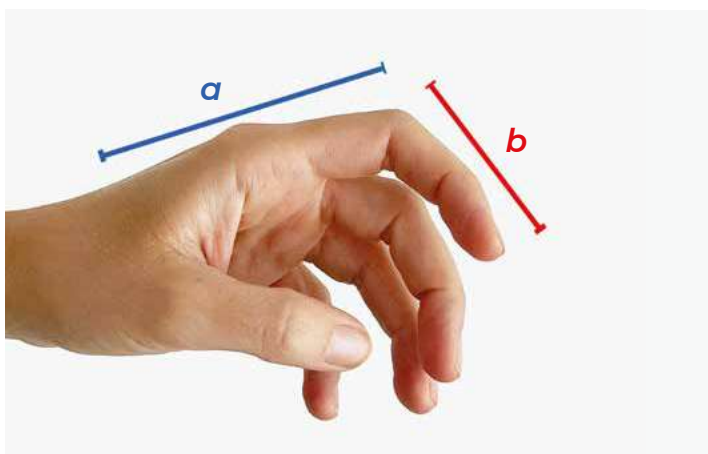
14 Правило золотої пропорції можна прослідкувати і в розмірах частин людського тіла. На ілюстрації ви бачите божественну пропорцію у співвідношенні довжини долоні й передпліччя.

виміряти довжину долоні й прийняти її за 1, то довжина передпліччя буде дорівнювати довжині долоні помноженій на 1,61803398875 (позначається грецькою літерою π) (14). Цю пропорцію можна застосувати й до багатьох інших частин тіла, наприклад пальців на руках (15). Із якоїсь причини природа обрала це правило, щоб відтворювати розміри організмів саме згідно з ним.

Золотий перетин можна застосовувати і в мистецтві. Це правило пропорцій дозволяє досягнути на диво гарних результатів. Божественну пропорцію вперше почали використовувати в стародавній архітектурі — грецький скульптор і математик Фідій (500–432 рр. до нашої ери), який вивчав число π , використав його значення, коли створював скульптури для Парфенону.

13 Перед вами та ж золота пропорція, що й на іл. 12, але у вигляді лінії. За допомогою числа 1,618 можна розділити лінію на дві частини — довший відрізок (a) і коротший (b). Пропорції між ними такі ж, як і у сторін прямокутника. Загальна довжина лінії (a+b) у 1,618 разу довша, ніж відрізок a.

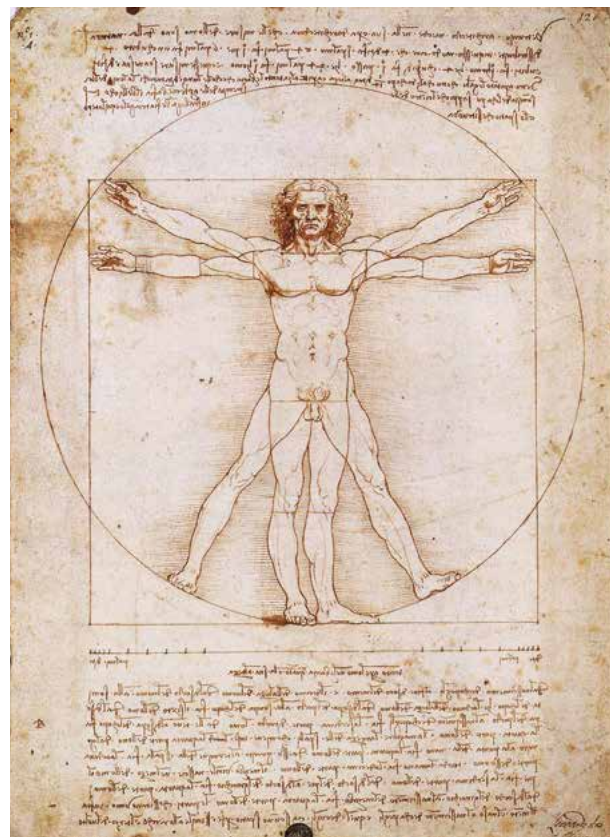

15 Схожу пропорцію можна побачити й у співвідношенні інших частин тіла.

Але найвідоміший майстер, що використовував золотий перетин, — це, напевно, Леонардо да Вінчі. Він створював анатомічно достовірні замальовки тіла людини, застосовуючи принцип божественної пропорції. У його роботах добре видно, наскільки ретельно він вивчив людське тіло **(16)**. Саме відкриття цього правила підштовхнуло художників до глибшого вивчення анатомії людини і, відповідно, її відтворення в картинах. Уже минуло стільки років, а ми й досі трактуємо картини да Вінчі як взірці.

Принцип золотого перетину — одне з головних понять у мистецтві. Кожен художник повинен добре розуміти його суть, оскільки саме він допомагає вирішити багато складнощів, що виникають у процесі створення зображення, наприклад, коли треба визначити, де саме варто розмістити той чи інший об'єкт. Також за допомогою золоті пропорції можна вирахувати потрібну відстань між будь-якими елементами малюнка.

Розгляньмо, до прикладу, звичайний пейзаж із деревом. Таку картину можна зробити набагато кращою на вигляд, якщо, визначаючи відстань від дерева до країв полотна, скористатися правилом золотого перетину. А ще пропорцію зі співвідношенням 1,618 можна використати для створення форми дерева. У зображенні **17** показано, як саме можна розмістити об'єкт із урахуванням золотого перетину: персонажа намальовано на уявній лінії, що розподіляє полотно на дві частини, розміри яких мають співвідношення 1,618. Звичайно, не варто аж надто ретельно вимірювати всі лінії, просто зважайте на цю пропорцію, коли розглядаєте зображення. Тоді ви побачите, чи всі об'єкти розміщено відповідно правил перетину, чи ні. Але якщо потрібно, можна використовувати золотий прямокутник як схему, що допоможе правильно розмістити предмети в картині.

16 Вітрувіанська людина (1492), Леонардо да Вінчі. Погляньте — да Вінчі зобразив людину в ідеальному колі й позначив лінії, що вказують на присутність у розмірах золоті пропорції.

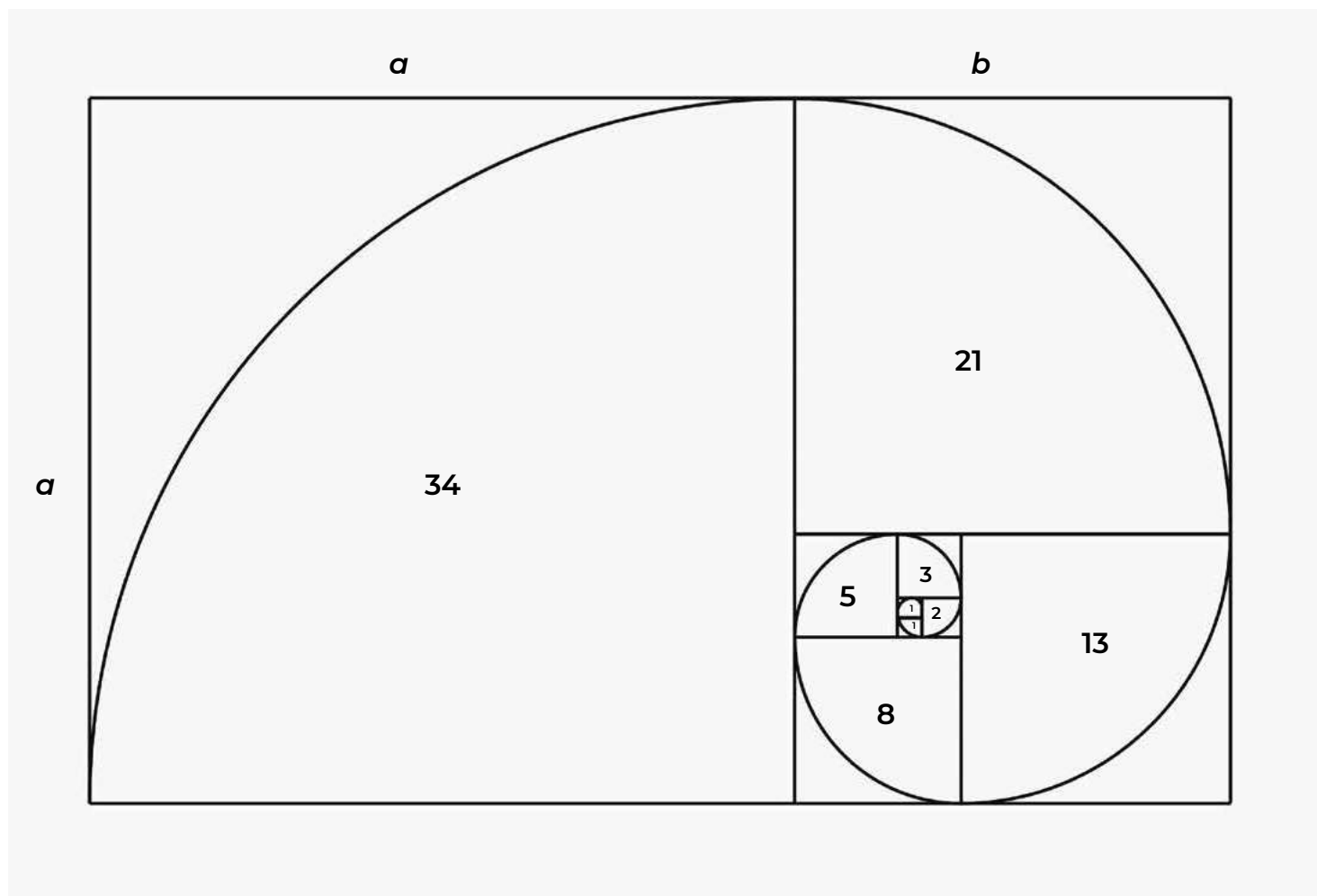
17 Приклад використання золотого перетину в одній із моїх робіт.

ПОСЛІДОВНІСТЬ ФІБОНАЧЧІ

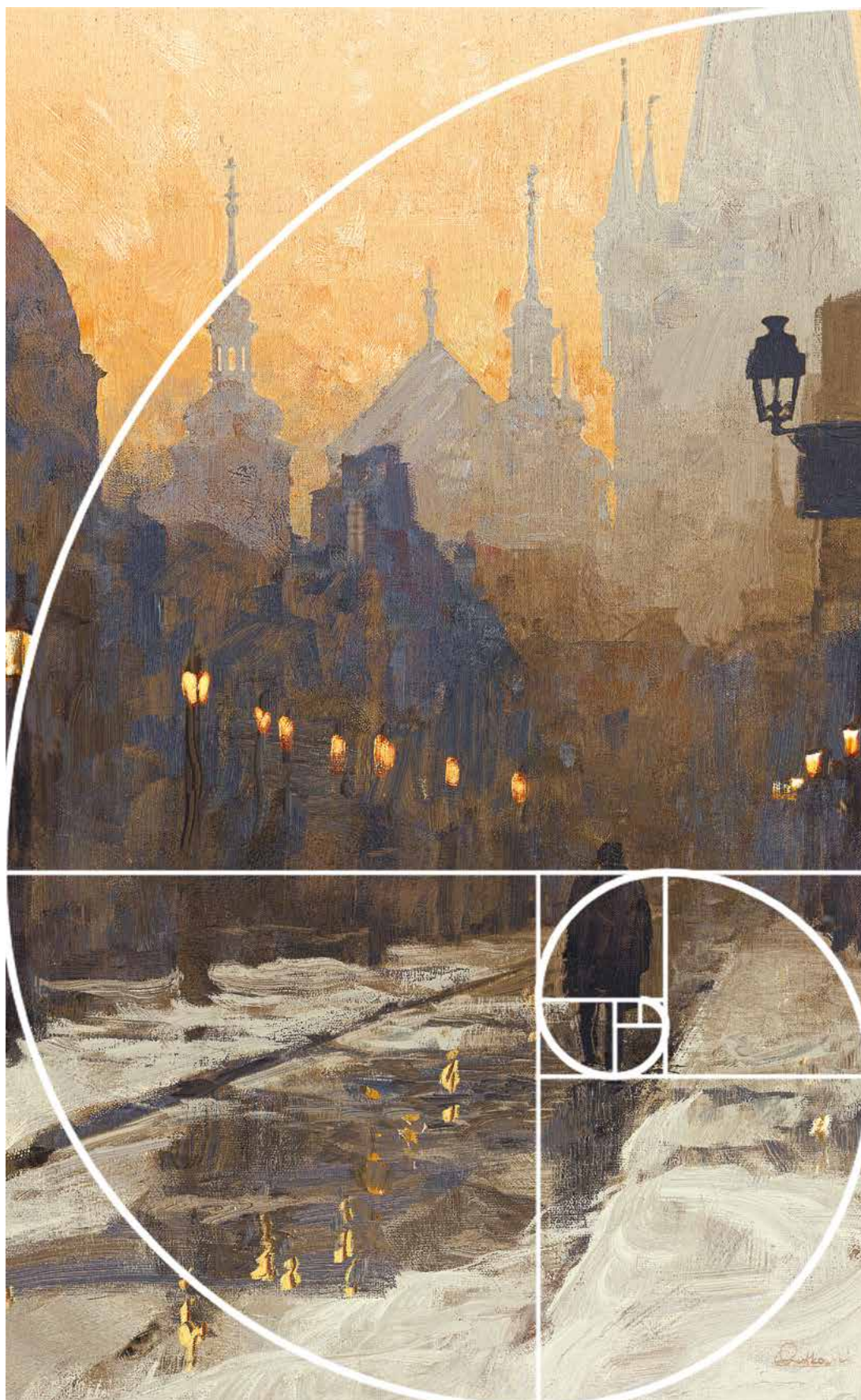
Послідовність Фібоначчі — це спіраль, у основі якої лежить принцип золотого перетину. Це візуальне представлення послідовності у вигляді чисел 0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34... Кожне наступне число в ній — це сума двох попередніх чисел. Багато історичних джерел вказують на те, що її відкрив, чи то пак «винайшов» італійський математик Леонардо Фібоначчі, який народився приблизно в 1170 році нашої ери.

Спіральне представлення послідовності ідеально вписується в золотий прямокутник. Лінія цієї спіралі проходить через кути фігур, числові показники сторін яких зростають відповідно до послідовності Фібоначчі (1 x 1, 2 x 2, 3 x 3, 5 x 5, 8 x 8 і т. д.) (18). Такі квадрати ідеально доповнюють один одного, бо співвідношення між числами послідовності Фібоначчі майже дорівнює співвідношенню золотого перетину.

Такі математичні викладки можуть здатися вам надто складними, тому краще просто уявити спіраль Фібоначчі, коли вам потрібна допомога в побудові композиції картини. З цією ж метою можна використати золотий прямокутник, який дозволить краще вирахувати пропорції об'єктів у зображенні. Але спіраль Фібоначчі ніби посилює золоту пропорцію, «затягуючи» погляд глядача — ведучи його в точку фокусування. На ілюстрації 19 ви можете побачити, як я використав послідовність Фібоначчі у вигляді спіральної побудови простору — це створює в ньому своєрідний потік, що привертає увагу до зони фокусування, у якій у цьому випадку перебуває персонаж.

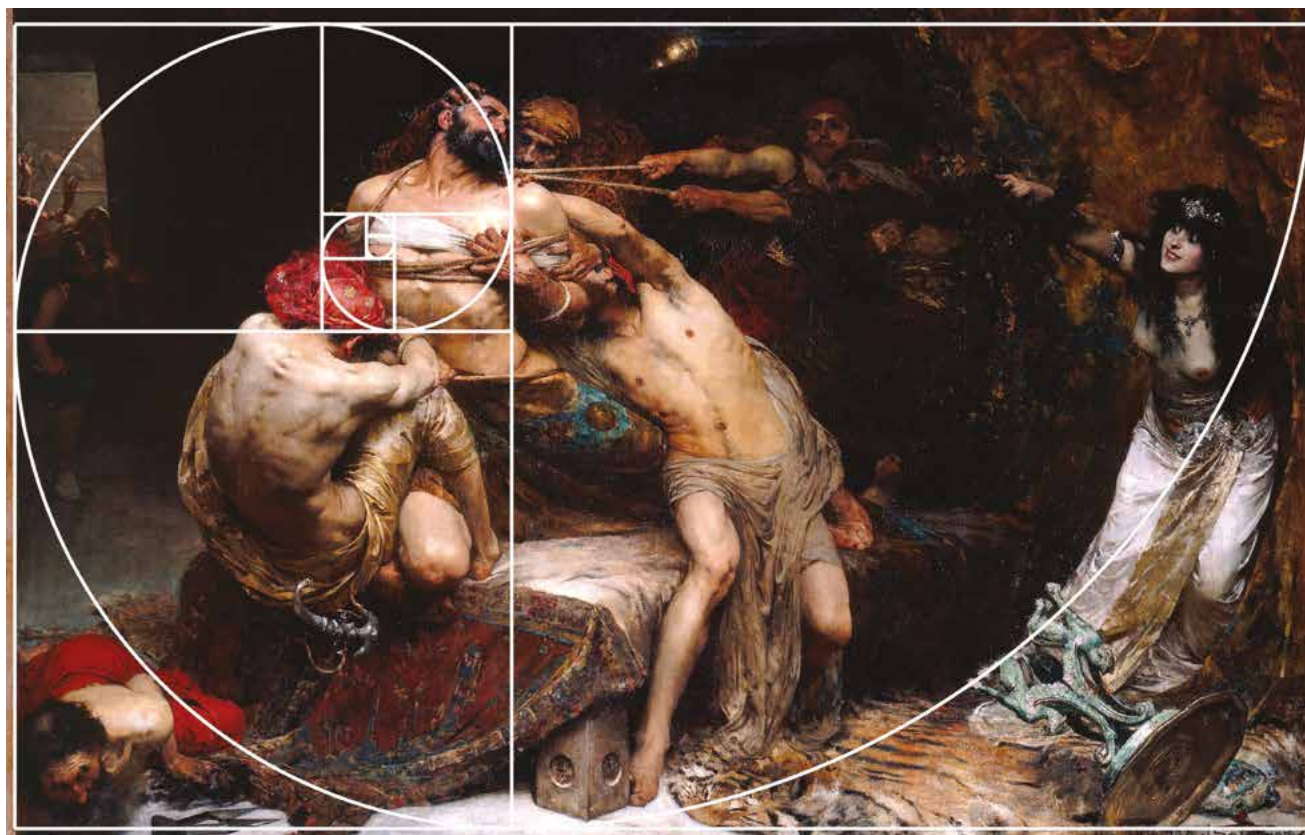
18 Послідовність Фібоначчі вписана в золотий прямокутник — діагональні відрізки, вписані в квадрати, утворюють спіраль.

19 Приклад застосування
послідовності Фібоначчі
в одній із моїх робіт

20 Поклоніння царів (1500–1599), Рафаель

21 Самсон (1887), Соломон Дж. Соломон

22 Східний фасад Парфенону й Анкірський пам'ятник. Сфотографував Джордж Е. Коронайос 5 березня 2020 року.

Упродовж багатьох століть митці використовували послідовність Фібоначчі як головне правило у створенні робіт **(20 і 21)**. Її застосовували в архітектурі, скульптурі, художньому мистецтві, навіть у будівництві споруд. Хоча вважається, що послідовність Фібоначчі було відкрито приблизно 1170 року нашої ери, насправді ознаки її використання можна знайти в роботах ще в 495–429 рр. до нашої ери — наприклад, у Парфеноні в давніх Афінах **(22)**. Людям завжди хотілося досягти божественної досконалості природних форм, а оскільки спіраль Фібоначчі можна відслідкувати на мушлі равлика чи в розміщенні зернят соняха, не дивно, що вивчення цієї послідовності в давнину почалося, найпевніше, саме з таких об'єктів.

Як і золотий перетин, послідовність Фібоначчі також є одним із головних принципів у мистецтві. Вона завжди стане вам у пригоді, коли треба намалювати якусь класичну сцену з використанням традиційних прийомів.